

Славко Гордић

ЈАВА, СНОВИ, НЕСАНИЦЕ

Бивствовање у сменама обести и патње, усмереног и хотимично неусмереног претрајавања. Шарено а оскудно смислом и срећом. Претрпано, као кинеска продавница. А све, и вредно и тричаво, и смислено и лишено смисла, ишчезава нетрагом и невидом.

Само тишина, ако и наликује празнини, придаје времену пуноћу и потпуност – макар музика и музичари имали своје противдоказе.

Андрић се с nelaгодом опирао чињеници да је *йисац*. Као и Чеслав Милош, који је забележио како му је немило име и занимање *йисца* – и како, кад је о писцима реч, увек замишља пољану на којој сваки од њих пет стотина држи у висини свој разнобојни балон верујући да је најлепши. Придодајеш сад овим (само)оптужбама и неколико шаљиво-сетних опсервација Еуђенија Монталеа, над којима си застао пре неколико деценија. „Песник не воли остале песнике”, каже Монтале, „али понекад постаје састављач антологија и сакупљач туђих стихова да би могао да им придружи и своје (...) Песник не пише у прози, штавише презире прозу коју сматра утилитарним инструментом који служи за комуникацију идеја, а није дашак уметности. Када се поставе у ред, *йричају*, а када се нанижу *йевају*. А песник пева (...) Песник жели да га помажу, али захтева да буде слободан да вређа онога ко му помаже. Жели да критика буде слободна, али и да је приморају да се спонтано бави њиме. Жели да новине буду независне под условом да не хвале његовог противника.” Последњи повод за малу забелешку с нелепом темом нек буде детаљ с краја Хандкеове биографије из пера Малтеа Хервига, где читаш колико су се Петеру смучиле две списатељице, придружене нападима на његове политичке иступе, те је одлучио да се потписује као писац само на пореској пријави.

Драги су ти песници тихе инспирације и тихе репутације. Они који су такви по својој природи, или их таквима учине животне позледе. Рецимо, несрећна љубав, као у случају дотле бучног Мајаковског. Или Миљковића.

„Олујни ветар обарао кровове и заустављао возове.” А у врху високе кошћеле, десетак метара од твога прозора, одолело сврачије гнездо, чврсто сплетено у рачви танких, сада голих грана. У истим новинама је и тема недеље: „Где су границе вештачке интелигенције”. На столу је и књига сећања Милоша Кордића на завичајну Банију. Ту је и песникова тврдња да „сврака спада у најинтелигентније птице”.

Лечење је налик судској парници, чији су ток, трајање и исход неизвесни. Да жажалиш за митско-епским правременом, са брзопотезним скончањима у двобојима, бојевима и бродоломним „морепланијама”.

Фантастика? Хвала лепо. Чему чудеса и чаролије кад је сваки човек, свака птица, свака травка чудо по себи. А само папрати, или бујади, има око десет хиљада врста. Од којих, по поменутом Кордићу, на Банији тек две или три.

Дивљање у Скупштини. Све безизгледније стање на Космету. Већи део земље поплављен па залеђен и завејан сибирским снеговима. Домаћем злојутру отпоздрављају катастрофални земљотреси у Турској и Сирији. Свакодневни смак *свијеша*, по наслову недавно у Господу уснулог Стевана Тонтића.

Понека песма, привидно једноставна, погађа ум и срце попут древних, освештаних истина, блиских пријемчивом духу увек и свугде. Такво је „Признање” (“Confession”) Луиз Елизабет Глик (1943), које овде наводиш у преводу Владимира Копицла и уз мрвицу коментара Тање Крагујевић о „необичној метафизичкој перспективи, израслој из дубоке чулности”, коју песникиња непрекидно претвара „у слике ума, неизговорене до краја”. Ево тих десетак стихова америчке нобеловке (2020): „Казати да се не плашим – / не би то била истина. / Као и свако, сањам своје снове. / Али сам научила да их кријем, / да се чувам / остварења: свака срећа / привлачи гнев Судбине. / Оне су сестре – дивљакуше – / до краја без икаквог осећања / осим зависти.”

Трчиш градом и предграђем, у мразно подне, до Дунавца. Блешти сунце на леду, засутом снежним прахом. На другој обали, изнад црних врба, кривудава мелодија фрушкогорских брегова. У повратку застајеш пред добро ти знаним, строго чуваним вртом, у чијој сјајној изолацији самују две руже. Неупућене, као и ти, у законик неумитних прецветавања.

Ћутање и непомиичност. Рат на североистоку и земљотреси у Турској и Сирији лишавају реч и мисао сваког смисла. Зло затвара уста и везује руке, како „природно” тако и „друштвено”, кад узме маха као сад. Отуд и овај неред речи и појмова.

Лимфа која тече сваким крвотоком. Такви су, махом, наши политички аналитичари. Има, међутим, и оних који су непомерљиво укупани у своје празноверице. По једном од њих, руска је војна моћ тигар од хартије. По другом, Руси ће се зауставити тек код Лисабона. А биће најсмешније и најтужније ако сви једног јутра освану на истој, победничкој страни. Као у *Девеџисто џрећој* Драгише Васића.

Враћаш се свом давнашњем прозрењу. Несаница је сатански подсмех твојој притужби како те други не остављају на миру, у кутку и тренутку у коме би се сабрао. Или је неретко сваки смртник сам себи рђаво друштво.

Преурањено отварање цветних пупољака. Понекад језик пева и у најобичнијим, као дисање несвесним или саморазумљивим нашим јавкама, каква је и ова фебруарска, ратарско-воћарска и баштованска.

С наводницима или без наводника, Толстој је „хришћански анархиста” а Едвард Коцбек „хришћански социјалиста”. Ничег се више не сећаш из *Сџраха и храбросџи* осим податка о ауторовом (само)сврставању. Кад си и сам себе, ћутке, почео управо тако да одређујеш, застрепео си не толико од неразумевања других колико од сопствене несигурности да ли вера и социјализам могу заједно. Све док од Фредерика Коплстона ниси дознао да Запад, за разлику од Русије, не види веру и социјалистичко опредељење као међусобну супротност. Или бар да тамошњи социјалисти нису нужно и атеисти.

Између три и четири, у полчасу који раздваја две смене несанице, сањаш некакве књишке снове. У првом некога увераваш да је у самом врху наших великана место Николају Велимировићу и Јустину Поповићу. У другом говориш Миодрагу Радовићу како је необично да истим лексемама – ширином, висином, дубином, раздаљином – означавамо и најмање, најнезнатније, и оне највеће, махом недомисливе физичке и духовне релације. У трећем сну пак, мимо сваке логичке и језичке нормe, причаш неком о *магаџаскарима* своје свести и личности. Свагда магловит,

сан треба одмах забележити, док је свеж, а не бити лењ, као ти, макар нас фројдисти уверавали да је битно и довољно оно што се упамти.

У оном „чуду од романа” Михаила Булгакова Исус каже Пилату да на свету и нема злих људи. Они који зло чине су несрећни, и Исус је сигуран да би се потпуно променили кад би му се пружила прилика да са њима поприча. Вредело би знати да ли је овај детаљ био истоветан у свакој од осам верзија *Мајсџора* и *Марјарише* – тим пре што су текстолози начелно скептични према термину коначне или канонизоване верзије.

На погребу, у селу, ледени ветар дува у потиљак док слушаш одломак из Светог јеванђеља по Јовану. Присећаш се да је Толстоју, после религиозног преобраћења, главни извор надахнућа био Нови завет, а посебно посланице Св. Јована. По повратку у град, листаш Свето писмо. Бог је љубав, а ко не љуби брата свога, кога види, како може љубити Бога, кога не види! Питаш се како апостолав и Толстојев закон безрезервне љубави помирити са свеприсутном сликом света који „сав лежи у злу”, како стоји у Првој саборској посланици поменутог апостола. Управо сахрањени твој друг беше у вишедеценијској смртној завади с рођеним братом. А пријатељу који те возио у село и натраг његов брат годинама не допушта приступ родној кући. Завладала нека велика немилица, како је говорила твоја покојна мати.

Више те од творевина заокупљују творци. Празна или мутна места у биографијама Кодера и Јаше. Краковљев живот, налик авантуристичком роману. Наоко леден и сав од једног комада, Борислав Радовић, истовремено апсолутно херметичан у следству Малармеа и Сен-Џона Перса и прозирно једнозначан у филмским улогама, шефовању једном библиотеком и обављању високе партијске функције. Милорад Павић, који је рекао да његову биографију чини његова библиографија, макар у том животопису било и понешто упечатљиво небблиографско, па и пустиловно, попут чланства у алпинистичкој репрезентацији, Савезу комуниста и, најпоследње, Крунском савету. Најдирљивији разлаз творевине с творцем налазиш у случају Мирослава Поповића, у чијем делу, упркос седмогодишњој голооточној патњи, по лепом запажању Драгослава Михаиловића, „живи толико добрих људи”. Биће, тако, да „живот је сан”, по гласовитом Калдерономом наслову, или „велечудо”, по аутору *Судбина*, иначе несклоном кованицама, дакле сан и чудо – и без евенчуалних артистичких онеобичавања.

Трчиш градом и предграђем по киши и суснежици, обрадован понеким украшеним грмом с црвеним цветићима и гдекојом воћком у белој, прозирној венчаници, колико и прикљештен помишљу на сопствене уграђене кварове и зебњом за

најближе, погођене тежим бољкама. Себичан себичношћу оних којима се ругају онај Пољак и онај Италијан, и сам смишљаш како од доживљеног и мишљеног начинити робу, какву-такву. Као да није случајно да управо на ливади коју си звао Раичковићевом готово преконоћ подигну Лидл, блештави Тац Махал, споменик потрошачкој грозници.

Тренуци кад не знаш ни шта мислиш ни шта осећаш. Све и сви ти туђи. Туђ себи. Преплет кривице, љутње и апатије? Или нешто што неће у реч. И тако, све док ти се не прикраде помисао да је у *чину* смисао и спасење. Не делати – исто је што и не постојати? Још кад не би било оне примисли како, макар по Шестову, није циљ филозофије да теши...

фебруар '23.